

En mängd informatörer och översättare i bl.a. företag och banker råkar ofta ut för texter som handlar om olika pensioner och pensionssystem, med en minst sagt krånglig terminologi. Språkbruk har därför vänt sig till Gunnel Grönqvist, översättare på Pensionsskyddscentralen, och bett om en översikt av pensionssystemen i Finland med betoning på terminologin. Översikten följs av en alfabetisk finsk-svensk ordlista.

Avsikten med våra pensioner

Pensionerna kan efter avsikten med dem indelas i tre grupper:

1) *folkpensionerna* (kansaneläkkeet), som skall garantera pensionstagarna en viss minimistandard oberoende av hur pensionstagaren arbetat och levt före pensioneringen.

Folkpensionen består av en *basdel* (pohjiosa), som är lika stor för alla, samt en *tilläggsdel* (lisäosa), som också den i princip är lika stor för alla, men som varierar något beroende på var pensionstagaren bor och beroende på om pensionstagaren får folkpension ensam eller tillsammans med sin livskamrat. Tilläggsdelen är dessutom *pensionsavhängig* (eläkevähenteinen) vilket innebär, att tilläggsdelen minskar med en mark för varje två mark pensionstagaren får i annan pension.

2) *förfärvspensionerna* (ansioeläkkeet), dvs. *arbetspensionerna* (työeläkkeet) i vidsträckt bemärkelse, som garanterar en viss pensionsnivå i procent av pensionsstagarens förfärvsinkomster i arbetslivet före pensioneringen.

Full pension/målpension/målsatt pension (tavoite-eläke) är

— inom den privata sektorn 60 % av den *pensionsgrundande förfärvsinkomsten* (eläkkeen perusteena oleva työansio) efter 40 arbetsår, vilket betyder att *tillväxtprocenten* (karttumisprosentti) är 1,5 % per år.

— inom den offentliga sektorn 66 % av den *pensionsgrundande lönen* (eläkkeen perusteena oleva palkka) efter 30 arbetsår, vilket betyder att den årliga tillväxtprocenten här är 2,2 %;

En arbetspension som uträknats enligt tillväxtprocenten 1,5 % per arbetsår kallas *grundpension* (peruseläke). Om en tilläggs-pensionsförsäkring tecknats så att tillväxtprocenten är högre, kallas förhöjningen *tilläggs-pension* (lisäeläke).

Arbetspension utökas med ett *barntillägg* (lapsikorotus) om pensionstagaren är tillräckligt gammal och barnen yngre än 18 år.

Arbetspensionerna men inte företagspensionerna kan utökas med ett *arbetslöshetstillägg* (työttömyytlisä) om pensionsstagaren fått *förtjänstavgärd arbetslöshetsdagpenning* (ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha).

3) *olycksfallspensionerna* (tapaturmaeläkkeet), som nästan helt ersätter den förfärvsinkomst som pensionstagaren hade vid den tidpunkt då olycksfallet inträffade (arbetsskadan uppdagades), och som faller bort när pensionstagaren inte längre kan förfärvsarbeta.

Dessa pensioner kan med ett annat gemensamt namn kallas *skadepensioner*.

Orsak till pensionerna

Alla de nämnda pensionerna indelas, efter orsaken till att de beviljas, även de i tre huvudgrupper:

A) *förtidspensioner* (ennenaikaiseläkkeet) som av olika orsaker beviljas innan pensionstagaren har nått pensionsåldern; till dessa hör bl.a. *invalidpension* (työkyvyttömyyseläke; inom folkpensionssystemet *invaliditetspension*) och *arbetslöshetspension* (työttömyyseläke);

B) *ålderspensioner* (vanhuuseläkkeet; inom folkpensionssystemet *ålderdomspensioner*) som beviljas då pensionstagaren har nått pensionsåldern, i vissa fall då pensionstagaren har tillräckligt många anställningsår bakom sig;

C) *familjepensioner* (perhe-eläkkeet) som beviljas en förmånstagare (änka/änkling/barn) vars försörjare har dött.

Förtids- och ålderspension kallas med ett gemensamt namn *egenpension* (omaeläke), därför att orsaken till att pensionen beviljas finns hos pensionstagaren själv (arbetsoförmåga, arbetslöshet, ålder osv.)

I familjepensionerna, som även kallas *efterlevandepension*, är det en annan persons, *förmånslåtarens* (edunjättäjä) död som är orsaken till att pensionstagaren, *förmånstagaren* (edunsaaja) får sin pension.

Från början av 1986 kan arbetstagare och företagare gå i pension på flexiblere grunder än hittills. *Individuell förtidspension* (yksilöllinen varhaiseläke) kan på vissa grunder beviljas 55 år fyllda arbetstagare och företagare med nedsatt arbetsförmåga. *Förtida ålderspension* (varhennettu vanhuuseläke) kan tas ut av alla inom det egentliga arbetspensionssystemet (PSC-systemet, se nedan) i åldern 60—64 år. Vid förtida uttag av ålderspension blir pensionen i stället nedsatt, också efter att pensionstagaren fyllt 65 år. Nedsättningen kallas *förtidsminskning* (varhennusvähennys). På motsvarande sätt får man vid uppskjutet uttag av ålderspension en *uppskovsförhöjning* (lykkäyskorotus): den månatliga pensionen blir högre. För att få reda på hur stor pensionen beräknas bli vid en viss tidpunkt kan man begära en *förhandsberäkning* (arviolaskelma) från pensionsanstalten. — Den normala pensionen, som man får om man går i pension vid 65 års ålder, kallas *fulltida ålderspension* (täysi vanhuuseläke).

Också inom folkpensionssystemet förekommer *förtida ålderdomspension* och uppskjutet uttag av ålderdomspension.

En gemensam benämning för alla pensioner som beviljas före den egentliga pensionsåldern är *förtida pensioner*, medan termen *förtidspension* helst skall reserveras för pensioner som beviljas på grund av nedsatt arbetsförmåga (*förtidspension* i Sverige motsvarar vår invalidpension).

Förvärvspensionerna

Förvärvspensionssystemet är indelat i två grupper, i den privata och den offentliga sektorn.

Den *privata sektorn*, det egentliga arbetspensionssystemet, kallas ibland för tydlighetens skull *PSC-systemet* (ETK-järjestelmä). Hit hör de som är anställda vid privata företag, firmor och föreningar och anställda hos privata personer samt de *självständiga företagarna*, dvs. lant- och jordbrukare, yrkesfiskare, renskötare och övriga företagare (*egenföretagare* och *updragstagare*).

Till den privata sektorn hör:

Lagen om pension för arbetstagare (APL) = Työntekijäin eläkelaki (TEL)

Lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden (KAPL) = Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL)

Lagen om pension för vissa konstnärer och redaktörer i arbetsförhållande (i kraft 1.1.1986) (KoPL) = Eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelaki (TaEL)

Lagen om pension för företagare (FöPL) = Yrittäjien eläkelaki (YEL)

Lagen om pension för lantbruksföretagare, (som även omfattar generationsväxlingspension GevP) (LFöPL) = Maatalousyrittäjien eläkelaki (johon sisältyy myös sukupolvenvaihdoseläke SpvE) (MYEL)

Lagen om avträdelsepension (gäller lantbruksföretagare) (AvPL) = Luopumiseläkelaki (koskee maatalousyrittäjiä) (LUEL).

Pensionsskyddscentralen, PSC (Eläketurvakeskus, ETK) är lagstadgat centralorgan för

arbetspensionssystemet och har jämte pensionsförsäkringsbolag, pensionsstiftelser och pensionskassor hand om den privata sektorns pensioner.

Till den privata sektorn hör även sjömännena, men de har ett från PSC-systemet fristående pensionssystem. Sjömannens pensionslag heter

Lagen om sjömanspensioner (SjPL) = Merimieseläkeläki (MEL)

och deras pensionsanstalt är Sjömanspensionskassan (Merimieseläkekassa).

Den *offentliga sektorn* omfattar de statligt, kommunalt och kyrkligt anställda samt anställda vid Postbanken, Finlands Bank och Folkpensionsanstalten och personer anställda av Ålands landskapsstyrelse.

Till den offentliga sektorn hör i första hand:

Lagen om statens pensioner (StPL) = Valtion eläkeläki (VEL)

Lagen om statens familjepensioner (StFamPL) = Valtion perhe-eläkeläki (VPEL)

Lagen om vissa pensioner som skall betalas av statsmedel (StuPL) = Laki eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä (VAL)

Lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (KTAPL) = Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkeläki (KVTEL)

Pensionslagen för evangelisk-lutherska kyrkan (KyPL) = Evankelis-luterilaisen kirkon eläkeläki (KiEL)

Lagen om familjepensioner inom den evangelisk-lutherska kyrkan (KyFamPL) = Evankelis-luterilaisen kirkon perhe-eläkeläki (KiPEL).

Gemensam pensionslag för hela förvärvspensionssystemet är

Lagen om förtidspension för frontveteraner (FrvFPL) = Laki rintamaveteraanien varhaiseläkkeestä (RiVEL).

Vissa allmänna arbetspensionsbegrepp

I texten ovan har använts orden *förvärvspensioner*, *förvärvsarbete* och *förvärvsinkomster*. Varför duger inte arbetspensioner, arbete och lön eller arbetsinkomst?

Som det troligtvis redan framgått, avses med arbetspension i dagligt tal den pension som beviljas med stöd av lagarna om pension för arbetstagare och pension för företagare (APL, KAPL, KoPL och LFöPL, FöPL). Men även sjömanspensionerna och pensionerna för de offentligt anställda är arbetspension i vidsträckt bemärkelse. När man vill betona att det är fråga om samtliga arbetspensioner har man därför börjat använda ordet "*ansioeläkkeet*", som sedan översatts till *förvärvspensioner*.

För tydlighetens skull har man likaså börjat använda ordet "*ansiotyö*", *förvärvsarbete*, för det arbete som utförs mot ersättning i pengar eller i pengars värde och som ger rätt till pension. Att koka sin mat, städa sin bostad, måla sin båt, putsa sin bil eller utföra andra liknande sysslor är ju också arbete, men det utförs inte mot ersättning i pengar och ger inte rätt till förvärvspensioner.

Förvärvsinkomst (työansio), används som ett samlingsbegrepp för *lön* (palkka) och *arbetsinkomst* (työtulo), när det är fråga om båda två. *Lön* får en *arbetstagare* eller *anställd* (työntekijä). En *företagare* (yrittäjä) får inte lön utan för honom måste en arbetsinkomst fastställas när han tecknar sin obligatoriska pensionsförsäkring enligt FöPL eller LFöPL.

Pensionslönen (eläkepalkka) är en förkortning av den *pensionsgrundande lönen* (eläkkeen perusteena oleva palkka) och är den lön pensionen grundar sig på. Det förstår de flesta.

Pensionstiden (eläkeaika) är det besvärligare med. I dagligt tal förstås, åtminstone i mitt tycke, med pensionstid den tid en person är pensionerad, dvs. får pension. Men i lagen om statens pensioner StPL 5 § heter det "Såsom *pensionstid* räknas den tid under vilken *förmånstagaren* ...innehaft... fortlöppande *anställning*." I finska texten sägs Eläkeajaksi luetaan aika..."

StPL:s pensionstid motsvaras i lagen om pension för arbetstagare (APL) 5 a § av "...till pension berättigande tjänstgöringstid..." och på finska "...eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi on luettava...".

I kommunala pensionsanstaltens Pensionsstadga 4 § heter det på svenska "Såsom till pension berättigande tjänstgöringstid..." och på finska "Eläkeajaksi luetaan aika..."

Säg nu sedan vad pensionstid är. I finska texter talas det därför ofta om "eläkkeellöloaika" när det avses den tid för vilken pension utbetalas och som då, för att ingen förväxling med statens pensionstid skall uppstå, har översatts till *pensioneringstid*.

I 5 § StPL talas det också om *förmånstagare* (edunsaaja) och med detta avses *pensionstagare* (eläkkeensaaja), dvs. även mottagare av egenpension. I APL avses med förmånstagare enbart den som får familjepension.

Arbetsförhållande (työsuhde) inom den privata sektorn motsvaras av *anställning* (palvelus) inom den statliga och av *anställningsförhållande* (palvelussuhde) inom den kommunala sektorn.

I rikssvensk pensionsförsäkringstext används orden *anställning* och *arbetsanställning* för begreppet arbetsförhållande (työsuhde).

Ordet arbetsförhållande (työsuhde) har hittills inom APL använts endast och allenast för att ange det rättsförhållande, som uppstår då en person utför förvärvsarbete mot ersättning i pengar eller pengars värde för en annan persons (arbetsgivarens) räkning under dennes ledning och uppsikt. Enligt den nya 4 e § APL kan från och med 1.1.1986 individuell förtidspension beviljas en arbetstagare som fyllt 55 år och som, med beaktande av olika faktorer, bl.a. *arbetsförhållandena* (työolosuhteet), inte kan förutsättas fortsätta med sitt förvärvsarbete. För att hålla isär de två olika begreppen, har vi översättare för det senare begreppet börjat använda ordet *arbetsmiljöförhållanden* eller rätt och slätt *arbetsmiljön*, vari inräknas både psykiska och fysiska faktorer. För *työsuhde* använder vi av samma orsak helst *anställning* om det inte är fråga om direkt citat av lagen.

Pensionsfall och pensionsbelopp

Pensionsfallet (eläketapahtuma) är ett av de viktigaste begreppen inom arbetspensionssystemet. Med pensionsfall avses den händelse som måste ha inträffat för att pension alls skall kunna beviljas. En arbetsför eller arbetsförmögen person kan inte få invalidpension, utan arbetsoförmågan måste kunna påvisas.

Lika viktigt är det att bestämma, när pensionsfallet har inträffat, att fastslå *pensionsfallsdagen* (eläketapahtuman sattumispäivä). Den dagen kan vara avgörande för pensionsbeloppet.

Beroende på när pensionsfallet har inträffat i förhållande till när den försäkrade slutade förvärvsarbete beviljas *fribrevspension* (vapaakirjaeläke) eller *heleffektiv pension* (täysitehoinen eläke).

En fribrevspension innebär att pensionen beviljas endast och enbart på grund av det förvärvsarbete sökanden har utfört innan pensionsfallet inträffade, dvs. sökanden får i pension endast den *intjänade pensionen* (ansaittu eläke). En heleffektiv pension innebär att pensionen beviljas även på basis av det förvärvsarbete sökanden antas skulle ha kunnat utföra under den *återstående tiden* (tuleva aika) fram till pensionsåldern, om pensionsfallet inte hade inträffat.

Den som vill veta hur stor den framtida arbetspensionen kommer att vara, kan beställa ett *registerutdrag* (rekisteriote), ofta även kallat *pensionsutdrag* (eläkeote) från Pensionsskyddscentralens *arbetsförhållanderegister* (työsuhderekisteri). Utdraget innehåller en förteckning över det förvärvsarbete som den frågande haft och som anmälts till registret. I utdraget ges också en *beräkning* (ennakkolaskelma) av den framtida pensionen. I förhandsbeslut om individuell förtidspension och i förhandsbesked om ålderspension ges en beräkning eller *förhandsberäkning* (ennakkolaskelma eller arviolaskelma) av pensionen. En *uträkning* av pensionen (lopullinen laskelma) ges först när pension beviljas.

Om en pensionstagare får pension från flera olika håll på grund av samma pensionsfall *samordnas* (yhteensovitetaan) pensionerna. Detta betyder, att summan av alla

beviljade förvärvspensioner får utgöra högst 60 % (66 % för de offentligt anställda) av den högsta pensionsgrundande lönen eller arbetsinkomsten minskad med ett belopp motsvarande folkpensionens basdel. Denna

högsta pensionsgrundande förvärvsinkomst heter *samordningsgrund* (yhteensovitusperuste) och det som återstår sedan folkpensionens andel subtraherats heter *samordningsgräns* (yhteensovitusraja).

Finsk-svensk termlista

ansaittu eläke	intjänad pension
ansioeläke	förvärvspension
ansiotyö	förvärvsarbete
arviolaskelma	förhandsberäkning
edunjättäjä	förmånslätare
edunsaaja	förmånstagare
eläke aika	pensionstid
eläkeote	pensionsutdrag
eläkepalkka	pensionslön
eläketapahtuma	pensionsfall
eläketapahtuman sattumispäivä	pensionsfallsdag
eläkevähenteinen	pensionsavhängig
eläkkeellöolo aika	pensioneringstid
eläkkeen perusteena oleva palkka	pensionsgrundande lön
eläkkeen perusteena oleva työansio	pensionsgrundande förvärvsinkomst
eläkkeensaaja	pensionstagare
eläkkeeseen oikeuttava aika	till pension berättigande tjänstgöringstid
ennakkolaskelma	beräkning
ennenaikaiseläke	förtidspension
kansaneläke	folkpension
karttumisprosentti	tillväxtprocent
karttunut eläke	intjänad pension
lapsikorotus	barntillägg
laskelma	uträkning
lisäeläke	tilläggs pension
lisäosa	tilläggsdel
lykkäyskorotus	uppskovsförhöjning
omaeläke	egen pension
palkka	lön
palvelus	anställning
palvelussuhde	anställningsförhållande
perhe-eläke	familjepension
peruseläke	grundpension
pohjaosa	basdel
rekisteriote	registerutdrag
tapaturmaeläke	olycksfallspension
tavoite-eläke	målsatt pension, målpension, full pension
toimitsija, toimihenkilö	funktionär
tuleva aika	återstående tid
työansio	förvärvsinkomst
työeläke	arbetspension
työkyvyttömyyseläke	invalidpension, FP invaliditetspension
työntekijä	arbetstagare
työolosuhteet	arbetsmiljö(förhållanden), arbetsförhållanden

työsuhde
työsuhderegisteri
työttömyyseläke
työttömyysoisä
työtulo
täysitehoinen eläke
täysi vanhuuseläke
vanhuuseläke
vapaakirjaeläke
varhaiseläke
varhennettu vanhuuseläke
varhennusvähennys
viranhaltija
virkailija, toimihenkilö
virkamies
yhteensovitetään
yhteensovitusperuste
yhteensovitusraja
yksilöllinen varhaiseläke
yrittäjä

arbetsförhållande, anställning
arbetsförhållanderegister
arbetslöshetspension
arbetslöshetsstillägg
arbetsinkomst
heleffektiv pension
fulltida ålderspension
ålderspension, FP ålderdomspension
fribrevspension
förtida pension; förtidspension
förtida ålderspension
förtidsminskning
tjänsteinnehavare
privattjänsteman
statstjänsteman
samordnas
samordningsgrund
samordningsgräns
individuell förtidspension
företagare